

J. Smilgevičius dalyvavo steigiant ir kitas lietuviškas bendroves. Jis tapo vienu iš iniciatorių ir steigėjų kuriant akcinės bendroves „Nemunas“, „Miškas“, „Neris“, „Dubysa“, „Sidabrinė lapė“, buvo jų valdybų narys ir akcininkas.

1913 m. J. Smilgevičius nemažai prisidėjo steigiant Vilniaus lietuvių kredito draugiją. Aktyviai dalyvavo steigiant 1921 m. Lietuvos kredito banką. Dalyvavo įvairių ekonominių draugijų ir sąjungų veikloje.

Jonas Smilgevičius buvo vienas pažangiausių Pirmosios Lietuvos Respublikos ūkininkų. Jis domėjosi žemės ūkio naujovėmis ir iki tol Žemaitijos kaime dar mažai žinomais verslais. Jis ne tik pritaikė naujoves savo ūkyje, bet ir ėmėsi Lietuvos ūkininkų šviečiamosios veiklos – išleido keletą knygelių žemės ūkio inovacijų temomis. 1895 m., pasirašęs Berlyniškio slapyvardžiu, Tilžėje išleido veikalėlį „Pienininkystė Lietuvos ūkininkams“. Varšuvoje buvo išleistos dar dvi žemės ūkio naujovių populiarinamosios knygelės: 1905 m. „Trumpas vadovėlis sviestininkystės“ ir 1909 m. „Trumpas pienininkystės vadovėlis“.

Maždaug 1912 m. J. Smilgevičius atsikėlė gyventi į Užventį, čia nusipirkęs kunigaikščio Aleksandro Druckio-Liubeckio 3 089 ha dvarą (po žemės reformos liko apie 600 ha). Dvarą tvarkė taikydamas pažangius metodus ir jį pavertė pavyzdingu ūkiu. Dar 1913 m. iš Šveicarijos žemvaldžio Biurgio nusipirko šveicų ir tirolio veislės karvių, vėliau įsigijo olandiškų produktyvių karvių bandą. Padėti įgyvendinti pažangius ūkininkavimo metodus į Užventį buvo atvykęs šveicaras Biurgis. Netrukus Užventčio dvaras ėmė garsėti produktyvių karvių banda, kuri tuo laikotarpiu davė rekordinį pieno kiekį. Jo ūkis įstojo į Lietuvos galvijų auginimo ir kontrolės sąjungos Pavandenės ratelį.

1917–1919 m. dalyvavo Lietuvos Tarybos veikloje. Atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, J. Smilgevičius gyveno ūkyje, kuris ir toliau buvo pavyzdinai tvarkomas. Čia paviešėti dažnai atvykdavo nemažai žymių to meto žmonių, tarp kurių buvo ir šeimos bičiulė rašytoja Šatrijos Ragana (Marija Pečkauskaitė).

Be ūkinės, visuomeninės, kultūrinės ir ekonominės veiklos Lietuvoje, įsitraukė ir į politiką. J. Smilgevičius dalyvavo organizuojant Vilniaus konferenciją, rengė jos metu priimtus dokumentus, dalyvavo parengiamuosiuose darbuose. Tuo laikotarpiu jis apvažiavo beveik visą Žemaitiją, rinkdamas į ją atstovus. Į Vilniaus konferenciją, nubrėžusią Lietuvos ateities politinius siekius, susirinko 214 tautos atstovų, tarp kurių buvo ir Jonas Smilgevičius. Rugsėjo 21 d. slaptu balsavimu buvo išrinkta 20 asmenų, kurie sudarė Krašto Tarybą, pačių lietuvių veikėjų vadintą Lietuvos Taryba. 1918 m. vasario 16 d. visi 20 Tarybos narių susirinko Vilniuje, Lietuvių draugijos nukentėjusiems nuo karo šelpti komiteto patalpose Didžiojoje gatvėje 30 (dabar Pilies g. 26). Pirmininkaujant J. Basanavičiui ir stovint visiems Tarybos nariams, buvo perskaitytas Lietuvos Tarybos nutarimas (Lietuvos Nepriklausomybės Aktas). Balsavo visi 20 Lietuvos Tarybos narių ir abėcėlės tvarka jį pasirašė. Lietuvos Tarybai rengiantis perimti valdymą iš

Lietuvos Kredito banko valdyba. Iš kairės: J. Lukauskas, J. Vosylius, J. Smilgevičius

vokiečių okupacinės valdžios, Jonas Smilgevičius buvo išrinktas Valstybės ūkio, vėliau – Prekybos ir pramonės komisijos nariu.

Užventčio dvare J. Smilgevičius įkūrė pirmąją Lietuvoje tabako plantaciją. Sėklą pirkdavo Kaukaze, o pusiau apdorota tabako žaliava buvo parduodama Klaipėdos tabako fabrikui ir Rusijos imperijos įmonėms. Užventyje J. Smilgevičius prie Ventos įrengė didelį modernų vandens malūną, pastatė spirito varyklą, plytinę, sūrinę, lentpjūvę. Kaune jis steigė įvairias bendroves Lietuvos ūkiui kelti, dalyvavo ekonominių draugijų veikloje. 1937 m. tapo vienu iš Malūnininkų sąjungos steigimo iniciatorių ir valdybos nariu, buvo Tabako augintojų draugijos valdybos nariu.

1942 m. rugsėjo 27 d., eidamas 73-uosius metus, Jonas Smilgevičius mirė Kaune. Palaidotas Užventčio dvaro koplyčioje. 1998 m. palaikai perlaidoti Užventčio miestelio kapinėse.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai. Jonas Smilgevičius pirmas iš dešinės (sėdi)

© Fotografijos V. Petrušio ir Aušros muziejaus
Informaciją rengė Jovita Jankauskienė, Valdas Kubilius
Pasaulio lietuvių centras

Jonas Smilgevičius

1870-02-12—1942-09-27

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras,
bajoras, ekonomistas, politikas, pramonininkas
ir ūkininkas, visuomenės veikėjas, mecenatas.

Signataro Jono Smilgevičiaus artimieji tęsia jo mecenatystės tradiciją ir nuo 2002 m. skiria Vytauto Didžiojo universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto gabiausiems studentams vardines Jono Smilgevičiaus stipendijas. Universitetas jo kaip ekonomisto, Nepriklausomybės akto signataro atminimui įamžinti Lietuvos valstybės atkūrimo dienos iškilmėse kasmet įteikia stipendijas gabiems ir darbštiems fakulteto studentams. Stipendijas įsteigė ir mecenatais tapo JAV, Kanadoje ir Vokietijoje gyvenantys J. Smilgevičiaus palikuonys: Janina Smilgevičiūtė–Petrušienė, Ona Smilgevičiūtė–Žolynienė, Kristina Smilgevičiūtė–Seniulienė, Elena Smilgevičiūtė–Miknienė, Antanina Danutė Petronytė–Smilgevičienė, Edgaras Smilgis–Smilgevičius, Raymondas Smilgis–Smilgevičius, Johannes Urbas. Lietuvoje įgyvendinant sumanymą įsteigti šią stipendiją daug prisidėjo Jono Smilgevičiaus stipendijos garbės komiteto narys advokatas Jonas Kairevičius.

Jono Smilgevičiaus kaip signataro vardui įamžinti 2000 m. vasario 16 d. proga pusės milijono tiražu buvo išleistas 1,7 Lt vertės pašto ženklas su jo portretu.

Jonas Smilgevičius gimė 1870 m. vasario 12 d. Šonių kaime, Telšių apskrityje, Alsėdžių valsčiuje (dab. Plungės r.). J. Smilgevičiaus tėvas Mykolas Smilgevičius buvo ne tik turtingas bajoras, bet ir savo tėvynės patriotas bei lietuviybės platintojas. Vedęs Uršulę Ivanauskaitę, jis atvyko ūkininkauti į jos dvarą Šonių kaime. Šeimoje gimė 12 vaikų, bet užaugo 8. Iki 1893 m. Jonas Smilgevičius mokėsi Mintaujos (dab. Jelgava, Latvija), vėliau Liepojos gimnazijose. Baigęs gimnaziją, pasirinko ekonomikos studijas – vienerius metus studijavo Karaliaučiaus universitete, vėliau Berlyno universitete, kurį baigė 1899 m.

Baigęs mokslus, J. Smilgevičius išvažiavo į Peterburgą, kur pradėjo ekonomisto karjerą – trejus metus dirbo Žemės ūkio ministerijoje žemės ūkio inspektoriumi. Vėliau persikėlė į Varšuvą, čia sėkmingai vadovavo Nobelio prekybos įmonių filialui. Būdamas didelės prekybos įmonės vedėju, J. Smilgevičius į ją pakvietė gana daug lietuvių. Gyvendamas Varšuvoje, priklausė Varšuvos lietuvių savivalpos draugijai ir dalyvavo vietos lietuvių kolonijos kultūriname ir visuomeniniame gyvenime. 1907 m. kovo 7 d. tapo Lietuvių mokslo

Smilgevičių šeimyna parke prie Madonos statulos

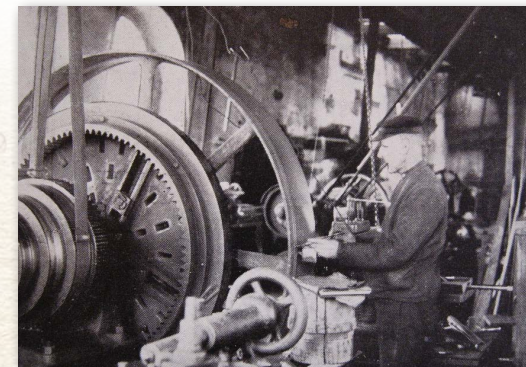
Is kairės : Smilgevičiūtės Kristina, Elena, Irena (Pranciškaus Smilgevičiaus našlaitė gyveno senelio dvare), Stefanija Smilgevičienė, Antanina, Janina. Už nugarų stovi Kazimieras Smilgevičius laiko Smilgevičienės anūką, Vitalį Petrušį (matosi tik dalis jo galvos)

draugijos nariu. J. Smilgevičius gana anksti pradėjo reikštis kaip aktyvus visuomenininkas ir kultūros veikėjas. Spaudos draudimo metais parengė publikacijų (daugiausia žemės ūkio temomis) „Varpui“, JAV lietuvių leistam savaitraščiui „Vienybė lietuvininkų“ ir kitiems nelegaliai leistiems lietuviškiems periodiniams leidiniams. Dar mokydamasis gimnazijoje surinko medžiagą ir 1904 m. vasarį „Vienybėje lietuvininkų“ išspausdino straipsnį apie 1886 m. rusų sugriautą Kęstaičių bažnyčią ir ją gynusių žmonių didvyriškumą, prilyginęs šį įvykį Kražių tragedijai. Panaikinus spaudos draudimą, J. Smilgevičius bendradarbiavo „Vilniaus žiniuose“ – pirmajame oficialiai lietuvių kalba leistame dienraštyje. Savo straipsnius dažniausiai pasirašinėdavo slapyvardžiais Kadaginiškis, Berlyniškis.

1912 m. J. Smilgevičiui sugrįžus į Lietuvą, gana didelę jo viešosios veiklos dalį sudarė mecenatystė. Tiek Kaune, tiek Užventyje nemažai asmeninių lėšų skirdavo labdarai: rėmė naujos Užvenčio bažnyčios statybą, buvo jos Statybos komiteto narys, 1934 m. prisidėjo rengiant dainų ir sporto šventę jo dvaro sodyboje, taip pat įgyvendinant kitus projektus.

J. Smilgevičius buvo aktyvus Lietuvos ekonominio ir pramoninio savarankiškumo kūrėjas. Studijuodamas Vokietijoje išmoko užsienio kalbų, susipažino su Vakarų pasaulio kultūra. Vokietijoje ir Lenkijoje gilinosi į ekonomikos mokslus, kuriuos ryžosi pritaikyti ir Lietuvoje. Dar Varšuvoje jam kilo mintis įsteigti bendrovę, kuri pajėgtų įkurti kokį nors mūsų kraštui reikalingą fabriką. Jo idėjos įgyvendinimą paskubino inžinieriaus Petro Vileišio geležies fabriko „Mechaninės dirbtuvės“, gaminusio tiltų konstrukcijas, Vilniuje bankrotas. 1900–1901 m. pradėjęs veikti P. Vileišio fabrikas buvo pirmoji privati lietuviškosios pramonės įstaiga, davusi darbo lietuviams darbininkams ir technikams. Tai buvo ir vienas iš lietuviybės centrų Vilniuje.

J. Smilgevičius kartu su J. Basanavičium ir kitais lietuviais 1911 m. balandžio 16 d. įsteigė akcinę bendrovę, kuri nupirko bankrutavusią P. Vileišio įmonę. Pavadintas „Vilija“ ir 1912 m. vasario mėnesį pradėjęs dirbti, J. Smilgevičiaus vadovaujamas fabrikas tapo pirmąja lietuviška akcine bendrove. Pasikeitus fabriko savininkams, pakito ir gaminama

Bendrovė Kauno „Nemunas“

produkcija – pradėta gaminti įrankius, žemės ūkio mašinas ir jais prekiauti. Gana greitai fabrikas išplėtė savo veiklą, įkūrus jo filialus Kaune, Panevėžyje, Telšiuose, Utenoje, Joniškėje ir kitur. Aukštos kokybės „Vilijos“ produkcija 1912 m. Rostove žemės ūkio parodoje buvo apdovanota trimis sidabro medaliais, o lietuviški gaminiai paplito po visą Rusiją. Dalį pelno bendrovė skyrė lietuviškai veiklai ir Lietuvių mokslo draugijai remti.

Pirmojo pasaulinio karo metu, 1915 m. vasarą frontui artėjant prie Vilniaus, buvo evakuotos įstaigos ir įmonės. Pagrindinė „Vilijos“ gamyklos dalis buvo evakuota į Smolenską, kur toliau tęsė veiklą vadovaujama Andriaus Vosylius. J. Smilgevičius liko Lietuvoje ir rūpinosi likusiais gamyklos įrenginiais. Tačiau 1918 m. bendrovė Smolenske nutraukė savo veiklą, kadangi buvo nacionalizuota naujosios bolševikų valdžios. Vilniuje likusių bendrovės dalį 1920 m. sunaikino Vilnių okupavusi lenkų kariuomenė.

Vilijos gamykla Vilniuje